

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УЧНІВ

Халемендик Ю.Є.

Запорізький національний університет

У статті визначено компоненти, етапи й особливості розвитку готовності майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів. Проаналізовано результат впровадження методики розвитку готовності майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів.

Ключові слова: готовність, компетентність, майбутні вчителі іноземних мов, розвиток, соціокультурна компетентність, учні.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві проблема викладання іноземної мови у школі є досить актуальною. В епоху загальноєвропейського розвитку змінюється й росте статус іноземної мови як навчального предмета. Перед викладачами іноземної мови стоїть завдання сформувати особистість, яка буде здатна брати участь у міжкультурній комунікації. Викладання іноземної мови сьогодні сприяє усвідомленню особливостей національної культури країни й слугує формуванню соціокультурної компетенції.

У Рекомендаціях Ради Європи зазначено, що «соціолінгвістична компетенція пов'язана зі знаннями та вміннями, необхідними для здійснення соціального аспекту використання мови та включає в себе лінгвістичні маркери соціальних стосунків, правила ввічливості, вирази народної мудрості, відмінності у реєстрах мовлення, діалекти та акценти» [2, с.118].

Соціокультурна компетенція стала пріоритетною у навчанні іноземним мовам. Навчання є передачею молодому поколінню культури у певному обсязі та в її різних проявах, що сприяють формуванню особистості, а мова є одним із засобів трансляції культури. У сучасних умовах не можна говорити про формування повноцінної особистості без врахування розвитку її соціокультурної компетенції.

Аналіз останніх досліджень. Питання про лінгвокраїнознавчий та соціокультурний аспекти навчання мов, про зміст соціокультурної компетенції знайшло

теоретичне і методичне обґрунтування у працях багатьох учених (М. Аріяна, Є. Верещагіна, Н. Геза, І. Зимної, В. Редько, В. Сафонова, В. Топалова, та ін.). Лінгвісти і педагоги висловлювали різноманітні бачення проблеми і пропонували шляхи її розв'язання.

В праці вітчизняного педагога В. Нищети було зазначено, що соціокультурна компетентність є необхідною й актуальною складовою результативної бази шкільної мовної освіти. Педагогам варто розробляти авторські технології навчання іноземної мови й паралельно застосовувати у практичній діяльності педагогічну технологію формування соціокультурної компетентності учнів [4]. У зв'язку з цим важливість набуває вивчення проблеми готовності майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів.

Мета статті – проаналізувати результати впровадження методики розвитку готовності майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів.

Виклад основного матеріалу. У розгляді готовності майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів ми користувалися такими загально-педагогічними категоріями: цілі навчання; зміст навчання; знання, вміння і навички; внутрішньопредметні та міжпредметні зв'язки; засоби навчання.

Аналіз відповідної наукової літератури та педагогічного досвіду дозволив визначити наступні компоненти розвитку готовності майбутніх вчителів іноземної

мови до формування соціокультурної компетенції в учнів:

- мета розвитку готовності майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів ;

- умови розвитку готовності майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів;

- форми організації навчального процесу з формування й розвитку готовності майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів;

- зміст процесу розвитку готовності майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів, співвіднесений з моделлю реального іншомовного спілкування;

- засоби розвитку готовності майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів, до яких відносимо передусім підручники, посібники, наочність, аудіо- та відеоматеріали, а також засоби масової інформації (газети, радіо, телебачення);

- методи, прийоми та способи розвитку готовності майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів, які зумовлені загальною концепцією навчання іноземних мов в умовах вищої школи [2].

Зазначимо, що процес розвитку готовності майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів визначається кількома чинниками: загальними процесами гуманізації шкільної освіти; призначенням іноземної мови як освітньої галузі стати засобом спілкування учнів завдяки сформованим комунікативним умінням; основними цілями навчання іноземних мов.

Опис методики розвитку готовності майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів.

I. Цільовий модуль.

Мета – розвиток готовності майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів складової професійної компетентності.

Основні завдання:

1. Спонукаати майбутніх вчителів іноземних мов до розвитку готовності до

формування соціокультурної компетенції в учнів як складової професійної педагогічної компетентності.

2. Створити професійне середовище як комплекс організаційних, науково-методичних та психолого-педагогічних умов формування готовності майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів.

3. Забезпечити наступність та взаємозв'язок процесів навчальної, науково-методичної роботи безпосередньо у закладі освіти для формування готовності майбутніх вчителів іноземних мов до формування соціокультурної компетенції в учнів.

4. Реалізувати у всіх змістових компонентах навчального процесу вищої школи мотиваційну, когнітивну, діяльнісну та рефлексивну складові готовності майбутніх вчителів іноземних мов до формування соціокультурної компетенції в учнів.

5. Впровадити інноваційні форми, методи, технології підготовки майбутніх вчителів іноземної мови, які є адекватними моделі навчання.

Основні принципи процесу формування готовності майбутніх вчителів іноземних мов до формування соціокультурної компетенції в учнів: принцип гуманізації; принцип інтеграції, принцип усвідомленої перспективи, принцип рефлексивної креативності, принцип використання досвіду.

1. Провідним принципом процесу формування готовності майбутніх вчителів іноземних мов до формування соціокультурної компетенції в учнів є принцип гуманізації, який полягає у визначенні особистості учня головним суб'єктом навчання, у створенні комплексу організаційно-педагогічних умов для задоволення його базових потреб, прийняття майбутнім вчителем нової філософії освіти, гуманістичної освітньої парадигми.

2. Принцип інтеграції виявляється у визначенні міждисциплінарного змісту навчання іноземним мовам, взаємозбагаченні знань із різних наукових галузей.

3. Принцип усвідомленої перспективи вимагає усвідомлення майбутнім вчителем іноземних мов цілей розвитку готовності до формування соціокультурної компетенції в учнів як особистісно значущої.

4. Принцип рефлексивної креативності, що передбачає формування готовності майбутніх вчителів іноземних мов до формування соціокультурної компетенції в учнів на основі індивідуально-творчого підходу.

5. Принцип використання досвіду, що передбачає використання професійно-особистісного досвіду майбутніх педагогів як одного з джерел формування готовності до формування соціокультурної компетенції в учнів.

II. Змістовий модуль.

Мета – розвиток готовності майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів.

Завданням процесу розвитку готовності майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів є:

1) в пізнавальній сфері: формування у майбутнього вчителя іноземної мови обсягу, глибини, дієвості знань про цінності професійної діяльності; моральних ідеалів, принципів та норм поведінки (гуманність, солідарність, уявлення про суспільні обов'язки, любов, справедливість, самокритичність, чесність, відповідальності за себе);

2) в емоційно-вольовій сфері: формування у майбутніх вчителів іноземної мови: морально-вольових потягів до реалізації завдань професійної діяльності; характеру моральних переживань, пов'язаних з професійною діяльністю; правомірності та визначеності ставлення до професійних норм; бережливого ставлення до учнів; співвідношення суспільних та особистих інтересів; відношення до своїх професійних обов'язків;

3) в комунікативній сфері: формування у майбутніх вчителів іноземної мови культури професійного спілкування, вмінь вирішувати конфліктні ситуації в колективі, здатності до доцільного використання стилів спілкування;

4) в рефлексивній сфері: формування у майбутніх вчителів іноземної мови морального обґрунтування вибору, а саме: сумління, самооцінки, самокритичності, вміння співвідносити власну поведінку з поведінкою інших, добропорядності, самоконтролю.

Змістовий модуль розглядається у нерозривній єдності та неперервній вза-

ємодії професійної діяльності, процесу навчання, науково-методичної роботи у вищому освіті та саморозвитку майбутнього педагога.

Провідними принципами процесу розвитку готовності майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів є: принцип системного підходу (передбачає такий підхід до психічних проявів особистості, за якого окремі елементи предмети пізнання і дослідження розглядаються як взаємодіючі, взаємообумовлені, взаємопов'язані елементи єдиного цілого); принцип неперервності (сприяє формуванню у майбутніх вчителів іноземної мови стійкого інтересу й потреби в постійному поповненні знань та удосконаленні практичних умінь і навичок); принцип інтегративності (передбачає конструювання змісту підготовки майбутніх вчителів іноземної мови, забезпечує можливість урахування рівня сформованості інтелектуальних умінь майбутніх вчителів іноземної мови, спектра їхніх інтересів та потреб; забезпечує умови для ефективного усвідомлення майбутніми вчителями іноземної мови єдності й взаємозв'язку соціокультурного й освітнього середовища у процесі вивчення інтегрованих курсів); принцип варіативності (дозволяє враховувати варіативність змісту навчальних програм, курсів, спецкурсів, інтеграцію змісту професійної підготовки).

Розглядаючи проблему розвитку готовності майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів, ми дійшли висновку, що вона починає формуватися протягом вивчення всього професійно-орієнтованого циклу навчальних дисциплін у вищій школі.

В експериментальному дослідженні з аналізу результатів впровадження методики розвитку готовності майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів брали участь студенти факультету іноземної філології Запорізького національного університету. Нами було сформовано контрольну (КГ) й експериментальну (ЕГ) групи. В ЕГ увійшли студенти денної форми навчання Запорізького національного уні-

верситету в кількості 32 осіб, а в КГ увійшли студенти заочної форми навчання в кількості 16 осіб. В якості нововведення (нового експериментального матеріалу) в нашому дослідженні виступив інтегративний курс «Готовність майбутніх вчителів іноземної мови до формування соціокультурної компетенції в учнів».

Розглянемо рівні сформованості готовності майбутніх учителів іноземних мов експериментальної і контрольної груп до і після формування соціокультурної компетенції в учнів. Результати, які ми отримали після проведення формувального експерименту представлено у таблиці 1.1. Вони показують зміни, які відбулися у цій групі показників після експерименту.

На основі встановлених результатів ми побудували діаграми змін у рівнях сформованості готовності майбутніх учителів іноземних мов до формування соці-

окультурної компетенції в учнів (рис.1.1 і рис 1.2).

Як свідчать наведені дані, відбулися зміни у студентів ЕГ за всіма рівнями сформованості готовності майбутніх учителів іноземних мов до формування соціокультурної компетенції в учнів.

Висновки і пропозиції. Таким чином, проведене експериментальне дослідження, дозволило дійти до висновку, про необхідність впровадження розробленої методики з розвитку готовності майбутніх учителів іноземних мов до формування соціокультурної компетенції в учнів.

Водночас матеріали роботи не вичерпують усіх питань досліджуваної проблеми. Перспектива її розвитку уявляється у створенні цілісної концепції формування готовності майбутніх вчителів до формування соціокультурної компетенції в учнів на всіх етапах навчання у вищій школі.

Таблиця 1.1

Рівні сформованості готовності майбутніх учителів іноземних мов до формування соціокультурної компетенції в учнів студентів ЕГ і КГ

№ п/п	Рівень сформованості	Констатувальний експеримент		Формувальний експеримент	
		КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
1.	Низький	43,75%	38,28%	31,25%	10,93%
2.	Середній	48,44%	46,88%	51,55%	48,44%
3.	Високий	7,81%	14,84%	17,20%	40,63%
	Всього	100%	100%	100%	100%

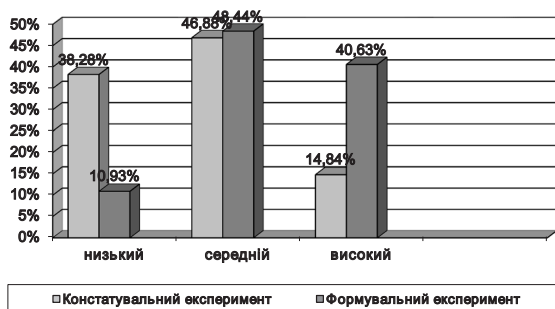

Рис. 1.1. Рівні сформованості готовності майбутніх учителів іноземних мов до формування соціокультурної компетенції в учнів студентів ЕГ

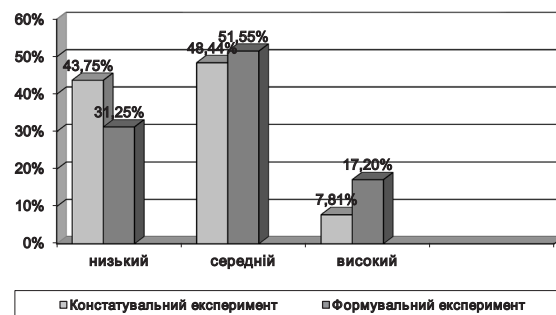

Рис. 1.2. Рівні сформованості готовності майбутніх учителів іноземних мов до формування соціокультурної компетенції в учнів студентів КГ

Список літератури:

1. Вікова та педагогічна психологія: Навчальний посібник / О. В. Скрипченко, Л. В. Волинська, В. В. Огородничук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Малафіїк І. В. Системний підхід у теорії і практиці навчання / І. В. Малафіїк. – Рівне : РВВ РДГУ, 2004. – 440 с.
4. Ницета В. А. Життєтворчий контекст технології формування соціокультурної компетентності у процесі шкільної мовної освіти / В. А. Ницета // Гуманітарні науки. – 2010. – № 1. – С. 21-27.
5. Шевцова Е. В. Взаимосвязь профессиональной и коммуникативной культуры личности будущего специалиста / Е. В. Шевцова // Сборник научных трудов СевКавГТУ, Серия «Гуманитарные науки», 2003. – № 10. – С. 25–37.

Халемендик Ю.Е.

Запорожский национальный университет

ГОТОВНОСТЬ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ К ФОРМИРОВАНИЮ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Резюме

В статье определены компоненты, этапы и особенности развития готовности будущих учителей иностранных языков к формированию социокультурной компетентности учащихся. Проведен анализ результатов внедрения методики развития готовности будущих учителей иностранных языков к формированию социокультурной компетентности учащихся.

Ключевые слова: готовность, компетентность, будущие учителя иностранных языков, развитие, социокультурная компетентность, учащиеся.

Khalemendik U.E.

Zaporizhzhya National Universite

THE READINESS OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS TO THE FORMATION OF SOCIO-CULTURAL COMPETENCE IN STUDENTS

Summary

The article outlines the components, development stages and characteristics of future foreign language teachers to the formation of socio-cultural competence in students. The analysis of the result of implementation of the methodology of development of readiness of future foreign language teachers to the formation of socio-cultural competence in students was made.

Key words: readiness, competence, future foreign language teachers, development, socio-cultural competence, students.